

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Decimu[m]octauu[m] an mulieres peccent mortaliter se ornantes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Preceptum I Cap. XVIII

dicat. q. nec vestes nimis preciosas. nec nimis abiectas habere voluit. quia in utroque boies suam gloriam querunt.

Capitulum. xvlij.

Debatur utrum mulieres peccent mortaliter in superfluo ornatu. **Rn.** Tho. ubi supra. Circa ornatum mulierum sunt eadem attendenda. que supra communiter dicta sunt circa exteriorum cultum. videlicet quibus prima. et duo ultima. et insuper quoddam aliud spectale. scilicet quod muliebrius cultus viros ad lasciviam provocat. Fin illud Prover. vij. Ecce mulier occurrit illi in ornatu meretricio parata ad capiendas animas. Potest tamen mulier licite operam dare ad hoc ut viro suo placeat ne per eius contemptum in adulterium labatur. **Unde. j. Cor. vij.** Mulier que nupta est cogitat que mundi sunt. quomodo placeat viro. Et id si mulier coniugata ad hoc se ornare viro suo placeat. potest hoc facere absque peccato. **2. Tim. ij.** dicit apostolus Mulieres in habitu ornato cum reverentia et sobrietate ornantes se non in torris crinibus. nec auro. nec margaritis. aut veste preciosa. per quod datur intelligi quod sobrius et moderatus ornatu non prohibetur mulieribus. sed superfluus et inuerecundus impudicus. Ille autem mulieres que viros non habent nec volunt habere. et sunt in statu non habendi. non possunt absque peccato appetere placere viros aspectibus ad concupiscendum. quia hoc est dare eis incentivum peccandi. Et si quedam hac intentione se ornent ut alios provocent ad concupiscentiam. mortaliter peccant. Si autem ex quadam levitate vel ex vanitate. propter quandam iactantiam. non semper est mortale peccatum. sed quibusque veniale. Et eadem ratio est quantum ad hoc de viris. Et licet mulieres caput nudantes a peccato possint excusari. quoniam hoc non fit ex aliqua

vanitate sed propter terre profectum. tamen consuetudo talis non est laudabilis. hec Tho. **1. 2. q. de religiosis. Rn. 2. 1. 5.** Ricus lib. vij. tracta. ij. c. x. Preciositas vestium vel ornatus tunc est mortale peccatum cum est contra professionem alicuius. sicut cum aliqui moniales professi paupertatem seculi abrenunciationem ornant se admodum theatri carum mulierum. vel etiam monachi abiecto habitu religionis sue deferunt habitum clericorum secularium. vel cum hoc procedit ex superbia damnabilis. et ordinatur ad provocandum alios ad concupiscentias illicitas. Inexcusabiles autem sunt mulieres cum aviribus prohibite nihilominus in moderate se ornant. Propter enim quod tunc faciunt ex superbia vel ex libidine. peccata autem omnium habentium incitamentum libidinis ex tali ornatu redundant in talem personam per aggravationem culpe. hec **1. 2. Ricus. 1. 2.** Sed quomodo tenet se viri propter maritum suum se ornant ne peccet alius occasio ruine existendo **Rn. Durā. in. 1. 2. dist. xxxvij.** Non solum peccat qui dat alio directe occasio peccandi. sed etiam qui scienter et absque iusta necessitate ponit alicui materiam unde sumit occasionem peccandi. maxime qui credit eum dispositum esse ad tale peccatum. **Verbi gratia. Si mulier credit aliquem male dispositum ad concupiscendum eam. si scienter et absque necessitate iusta vel debita virilitate presentem se ei. peccat. Unde cuiusque enim deus mandavit de primo suo non aut displicet satis alicui damnatio primi qui scienter ponit ei materiam unde sumit occasionem peccandi. Sed nunc quid est mortale peccatum viri induere muliebria vestimenta. et e converso mulieribus induere vestimentum virile. **Rn. Alexāder ubi. 3. Virum indui muliebri veste mulierem vestem virili se malum est. eo quod viri sexus diversa indumentum dedit natura. ut dicit **Deuter. xxij. i. glo. super illud. non induetur vir. tamen excusat******

a peccato cũ alijs hoc facit causa ne-
cessitatis. vt si q̄s q̄reret ad mortez. z
vt occultare vestimentũ accipet mult
ebre. vel cũ mulier vt seruet corpis ca-
stitatē. veste virili induit. Sicut legit̄
de beata Marina z br̄a Eugenia. Cũ
aut̄ hoc fit ex cõsuetudine vt possit li-
centius libidinē suã implere vir cum
mulierib⁹ z mulier cũ viris. sicut aliqui
factũ est. vel cũ hoc fit vt alij hoc vidē-
res ad libidinē puocent. mortale pec-
catũ ē. hec Alexan. Concordat Tho.
vbi p̄us dices. Cultus exterior p̄pete-
re dz cõditioni p̄sone fm cõem cõsue-
tudinē. z iõ de seruitosum ē q̄ mulier
vrat veste virili. vel ecõuerso. Sp̄aliter
aut̄ hoc p̄hibet in lege Deutron. xxiij.
q̄ gētilis tali mutatione habitus vte-
bant̄ ad idolatrie sup̄stitionē. Põr tñ
hoc q̄q̄ fieri sine pctõ. p̄t̄ aliquã ne-
cessitatē vel causa occultãdi ab homi-
nibus. vel p̄pter defectũ alterius vesti-
menti. vel p̄pter aliqd̄ aliud hmõ. hec
E Tho. **Q**uid de mulieribus se co-
lorãtib⁹ vel alia signẽta ad appare-
tem pulcritudinē z adhibẽtib⁹. Rñ.
Cyprianus libro de habitu virginum
Nõ virgines tñ aut viduas. s̄ etiã nu-
ptas. puto etiã oēs feminas oino esse
admonẽdas q̄ opus dei z facturã ei⁹
z plasma adulterare nullo mō debe-
ant adhibito flauo colore vñ nigro pul-
uere vel rubore. aut quolibet lineamē-
ta natia corũpente medicamie. ma-
nus deo offerũt qñ illõ qd̄ ille forma-
uit reformare contẽdũt. Impugnatio
ista diuini opis ē preuaricatio z verita-
tis. deũ videre nõ poteris cũ oculi tibi
nõ sint q̄s de⁹ fecit. s̄ quos diabolus
infecti. de inimico tuo tenta cum illo
pariter a sura. Vbi Tho. dicit. Fuc-
tio de q̄ loquit̄ Cyprian⁹ est quedam
sp̄s fictiõis q̄ nõ põr eẽ sine peccato.
q̄ etiã vt nõ dubitat Aug. in epla ad
Possidoniũ. ipis maritis nolẽtib⁹ de

cipti displicet. nõ tñ semp talis fucatio
est pctm̄ mortale. s̄ solũ qñ fit p̄pter la-
sciã vel in dei contemptũ. de quib⁹
casibus loquit̄ Cyprianus. Sciendũ
tamē q̄ aliud est fingere pulcritudinē
nõ habitã. z aliud ē occultare turpitu-
dinē ex aliq̄ causa puenientem. puta
egritudinē vel aliquo hmõ. Hoc em̄
est licitũ. q̄ fm aplm̄. j. Cor. xij. Que
putamus ignobiliora mēbra esse cor-
poris. his honorē abũdantiorē circũ-
damus. **Q**uerit̄ vtrũ artifices orna-
mentoz sup̄fluoꝝ p̄fatoroz factores
peccēt mortalis. Rñ. Tho. ibidē. Siq̄
est ars ad faciendũ opa aliqua quib⁹
hoies vti nõ possunt absq̄ peccato. p̄
cõsequēs artifices talia faciẽdo pecca-
rent. vt puta p̄bẽtes directe alijs oc-
casionē peccandi. puta siq̄s fabricaret
idola. vel aliqua ad cultũ idolatrie p̄-
tinentia. Siqua v̄o ars sit cuius opib⁹
possunt hoies bene vel male vti.
sicut gladij. sagitte. z alia hmõ. vsus
taliũ artiu nõ est peccatus. Et he artes
sole sũt dicẽde fm Chyso. sup̄ Matt.
Si tñ opibus alicuius artis vt pluri-
es aliq̄ male vrentur. q̄bus de se nõ
sunt illicite. sunt tamē p̄pter officium
principis a ciuitate exũpãde fm do-
cumẽta Platonis. Quia ergo mul-
eres licite se possunt ornare. vel vt cõ-
seruent decentiaz sui stans. vel aliqd̄
etiã sup̄addere vt placeãt viris. conse-
quens ē q̄ artifices taliũ ornãmẽtoꝝ
nõ peccant in vsu talis artis. nisi forte
inueniẽdo aliq̄ sup̄flua z curiosa. Vñ
Chyso. dicit sup̄ Matt. q̄ ab arte
calceoz z textoz multa abscindere oz
etẽm ad luxuriã deduxerũt necessita-
tem ei⁹ corũpẽtes artē male arti com-
miscẽtes. hec Tho. Alexander vbi. s̄.
dicit. Qui virtis faciũt indumẽta mu-
lterbia z mulieribus virilia vt seimicẽ
magis excitent ad luxuriã vt licenti⁹
possint explete libidinē tales artifices

Preceptum I Cap. XVIII

peccat mortaliter. De talibus loquitur Chrysostomus. cum inquit. Viros in mulierum formas deducit et mollescere faciunt per calciamera lasciuie cum superfluis et nociuis eas arceri statuimus. Et loquitur de arte texoria. qua sunt vestimenta viris. et arte sutoria qua sunt eis calciamera muliebria. hec Alexander

Sed nunc quid si artifex requirat et peccatur ut sibi faciat vestem vane dispositionis curiosam vel vanam nouiter inuentam. et sic de domibus et nunc quid propter lucrum debet facere talibus? R. n. magister Henricus de bassia in lectura super Gen. q. artifices non debent esse talium vestium excogitatores. et a fortiori non talium factores. nisi forte casus specialis quibus aliud exposcat. Ratio est. quia nullus debet alii ad vanitates prouocare. nec ad superfluos sumptus occasionare. nec quicquam inuare debet ut vani homines suas adinventiones frivolas et cogitationes nocuos expleant in opere. hec ille. Sed nunc quid homini ornamenta aliqui per consuetudines sine graui peccato possunt deferri? R. n. magister Iohannes de tabacco. li. de consol. theol. In his que sunt solum mala que prohibita. multum excusatur in toto vel in tanto consuetudo. id est in talibus ex vi rationabilis consuetudinis presertim si prescripta sit est contra ius scriptum multotiens faciendum. Nam ut Gratianus ille gratisose dicit. que consuetudo videntur moribus confirmatur. quibus etiam superflua ornamenta gestare ad complacendum multis sanctorum autoritatibus reproberetur. tamen hoc sine excusatione ratione consuetudinis gestari possunt sine graui peccato. Ca autem que in talibus saltem circumscriptione scandalo excusare valeat consuetudo est quia res que propter sui nouitatem et per consequens raritatem imaginationem excitant et prouocant ad libidines. eo. s. q. propter admirari homines res hominum magis considerant et per

funditus cogitant. Ille quidem res que in consuetudinem venturum cessant imaginationem excitare et ad libidinem prouocare. eo quod tunc cessant quedam rara esse et admiratio digna. et cogitare consideratio profunda. hec ibi

Quo ad secundum principale notandum quod superbia ornatus dissuadet primo peccatum multiplex in de oriens. Primum est inanis gloria quam rarissime ibi quis deuitat. Exemplum de diuitate epulone in purpura Act. xvj. Vbi Gregorius in omel. ibidem. Nemo vestimenta precipua nisi ad inanem gloriam querit. Secundum est tumor metis super altos Vbi Herodes veste preciosa indutus elatus in seipso ab angelo necatur. Act. xij. Tertium est quod confundunt pauperes talia non habentes. Nam sicut per apostolum. j. Cor. .xi. corinthiis arguunt. quod per escas suas confundebant non habentes. sic per vestimenta fieri possunt secundum Basilium in regula. Quarto mollem et effeminatum efficiunt. Exemplum de epulone qui sicut propter superbiam purpura inducitur ad extra. ita bysso propter molliorem ad intra. secundum glo. Quintum est rapina vel furtum aut illicitus labor qui a talibus facilliter exercetur. ut superflua vestimenta habeant et spoliant pauperes. Vbi Pe. damianus de contemptu mundi. Illa vestis non immerito rapina esse nuncupatur que duorum vel trium etiam vestium summa coemittitur. Rapinatus proculdubio perpetratur qui vani honoris ardore successus durarum impensas vestium in vnam redigit. et proximum suum quem sicut seipsum amare debuerat in sua nuditate relinquit. Sextum est scandalum proximi. Nam qui scandalizauerit unum ex minimis istis qui in me credunt. expedit eum ut suspendatur mola asinaria in collo eius et demergatur in profundum maris Matth. .xvij. Septimum est participatio oim criminum que alij eius exemplo faciunt. Vel ad lram secundum ps. Peccatum conco

mitior enim quodammodo sicut vestimentum quo cooperit et sicut zona qua semper precingit. **S**ecundo dissuadet superbiam vestium exempla sanctorum. Primo dei qui nobilissimum spiritum in nobis vestit carne fragili. **S**icut illud Job. x. Pellex carne vestisti me. **S**ecundo deus qui primis parentibus fecit tunicas pelliceas Genes. iii. **I**tem Bester. xiiij. ait. Tu scis domine infirmitatem meam et necessitatem meam quod abominer signum superbie et glorie mee quod est super caput meum in diebus ostentationis mee. et detestor illud quasi pannum menstruate. et non portem illud in diebus silentii mei. **I**tem Job. xvj. Fac cum consuis super cutem meam. **I**tem Math. .iiij. Ipse Johannes erat vestitus de pilis camelorum. **I**tem secundum Maximam in sermone. beatissima virgo vix tunicam unam habuit. **I**tem Christus secundum Chrysostomum. vestimenta abiecta habebat. **I**tem de antiquis patribus dicit apostolus Hebre. xj. Circulerunt in melotis in pellibus caprinis. **I**tem Augustinus dixit ut ei canis legenda. Fateor. de preciosa veste erubesco. **T**ertio idem dissuadet multiplex superborum in vestitu stulticia. quarum prima est. quod exteriora vilia interioribus nobilissimis preponunt. scilicet corpus anime. **S**ecundo quod dei ordinem pervertunt et nature. quod ancillam scilicet carnem preponunt domine. id est anime. et domine propria ancille tradunt. **T**ertio quod plus expendunt ut oculos aliorum pascant quam proprium ventrem. **Q**uarto putant quod ex preciositate selle freni equus. id est corpus apud precies. **Q**uinto quod omnia bona sua volunt habere bona ornata. et solas animam secundum Augustinum. turpem. **Q**uo ad tertium principale queritur. **V**trum sit virtuosum et laudabile deferre vestimenta humilia non preciosa vel abiecta. **R**espondeo secundum Thome. quod dicitur. x. q. xliij. **Q**uo ad istud aliter est loquendum de persona publica in dignitate aliquid vel in platea constituta.

ta. **A**lter de persona privata cui nulla cura regiminis vel plateis est commissa. **I**n persona enim publica duo considerantur scilicet status dignitatis. et proprie persone conditio. **C**irca que duo ita se debent habere. ne dignitatis auctoritas veniat in contemptum. et ne ipse in superbia effera. virumque igitur ei potest esse laudabile. et quod preciosis vestibus ad reverentiam auctoritatis inducendas. et quod viliibus vestibus ratione proprie humilitatis. sic dumtaxat. ne que ad auctoritatem conservandas sunt in superbia degenerent. et ne dum nimis servat humilitas. regendi frangat auctoritas. sicut dicit Augustinus. hec Thomae. **E**x quo sequitur quod virtuosus et laudabile sit in persona publica si proprie infirmitatis intuitu vestimenta deferat humilia. **Q**ui in laude beati Martini episcopi dicit. quod post susceptum episcopatum in eadem in eius vestibus mansit vilitas et abscitio. **E**t de Demostene probo legitur quod tadium tuebatur toga philosophica. quod dicitur fuit vulgo incognitus hinc vita et eloquentia cognitus ait. **M**alo venerari vitam sapientiam quam togam. unde tunc comibus utebatur vestibus. **I**tem Gregorius. dialogorum de beato Equitio abbate dicit. quod tantus erat in vestibus atque ita despectus. ut si quis illius fortasse nesciret. salutaris esset resalutare despicere. **Q**ui vixit aut nunquam legitur de sanctis quod auctoritatem suam in regimine vestium preciositate exhibuerat vendendam. sed potius vestium vilitate. morum humilitate et vite sanctitate ut apostoli. de quibus legitur. quod fuerunt paupersissimi. id est. viliibus pannis induti. **E**t christum pannis in involuit. id est. secundum Hieronymum. et Alber. viliibus. **N**on inquit Hieronymus. sit mentio de pellibus aut alijs preciosis suppellectilibus. ut nobis commendat paupertatem habere et induerit vilitatem. **D**e personis vero privatis quibus nulla cura regiminis vel prelatio est commissa. **D**icendum secundum Thome. loco pallegato.

Historie et virtuose agunt si portat
 inuitu pprie humilitatis et amore co
 tepius mundi vestimenta humilia. et hu
 milliora et viliora q̄ status pprius req̄
Nrit. **N**ec obstant cavillationes iniq̄
 rum q̄ primo in p̄trariū arguunt. attē
 dendū ab his q̄ in vestimētis outū ve
 niunt. intrinsicus aut sunt lupi rapa
 ces. **R**esponso fm Tho. q̄ hoc est p
 vilitate vestitū. q̄ nunq̄ lupi vilita in
 dnerent nisi xpi outū hec vestimenta
 essent ppria. **S**ecūdo dicūt talē habi
 tum deserētes scādalizare. **R**espōdet
Biero. in epla ad Marcellā. Scāda
 lizat quēpsā vestis fuscior. scādalizet
 et **J**ohānes quo inter natos multerū
 nullus maior fuit. q̄ angelus dicitus
 dñm quoq̄ baptizauit. q̄ cameloz ve
 stitus regimine zona pellicea cingeba
 tur. **T**ertio dicunt. cum in corde vīr
 lateat nihil officit vestimentū si cor fa
 erit bonum. **R**espōsum est de hoc su
 pra. **Q**uarto obijciunt **A**ugul. iij. de
 doctrina christiana. et habet dñ. xlj. c.
 quisquis. **Q**uisquis rebus transen
 tibus strictius vititur q̄ se habet con
 suetudo eozū cum q̄bus vituit. aut in
 temperans est aut supstitiosus. **R**n.
 q̄ **G**ratianus false allegat. q̄ in omi
 bus correctis originalib⁹ beati **A**ug.
 habetur temperās. et non intemperās
Et sic **T**ho. et omnes famosi allegant
Quinto arguunt beatum **B**artholo
 meum vsum fuisse purpura clauata.
Rn. **B**onauen. li. de p̄fectione euāge
 lica. q̄ illud in legenda r̄omana non
 habet. **E**t si verum est qd̄ dicit. dico q̄
 necessitate duct⁹ hoc fecit. quia aliud
 in regione illa calida vestimētū pora
 bile nō inuenit. **I**tē nota q̄ diabolus
 dixit consimilia v̄ba p̄ idolū. **C**hristi
 etiā vestimentū tunice incōfutilis pre
 ciosum fuisse. negat exp̄resse **C**hryso.
R sup **M**at. in ope imp̄secro. **Q**uātū
 v̄o sit meritōsū talia deferre. p̄z per

Petrū damiani libro d e contemptu
 mundi dicentē. **R**ex ninine purpura
 indutus pp̄ civitatis excediū coope
 sacco diuini furoris motum p̄rtit cor
 dis humilitate placauit. **E**zechias q̄
 cultu regio docorat⁹ terribiles regis
 assyrioz minas tremefact⁹ auduit. **S**
 moxve ip̄e cilicio regis cilicioq̄ tectos
 ad p̄phetā mittere nūcios nō erubuit
 pp̄inquū diē victorie et optate p̄speri
 tatis oraculū reponportauit. **N**ā ecce
 angelus dñi centū octuagitaq̄nq̄ mī
 lia assyrioz vna nocte pcussit. **E**gregi
 us ille p̄phetay **E**saias ad diuine ius
 sionis imperiū vestimēta deposuit et
 triū annozū spacio nud⁹ et discalceat⁹
 incessit. **E**rubescat igit̄ dñe **P**e. dam.
 hūana supbia. **E**x q̄ patz q̄ humilitas
 vestium deū placat. gr̄am meret et p̄
 ximū edificat. **P**n **T**ho. secūda. iij. vbi
 supra. dicit sic. **S**i viliorib⁹ vestib⁹ q̄
 ceteri q̄s induat nō sp̄ peccat. **S**i hoc
 faciat pp̄ macerationē carnis. vel hu
 millationē sp̄s. ad virtutē tp̄antie p̄ti
 net. **H** aut̄ p̄cipue p̄tinet ad hos q̄ ali
 os verbo et exēplo ad penitentiā hortā
 tur. **H**ec **T**homas.

Capitulum xix.
Decimoq̄ro phibet hīc de tē
 tatio. **V**n **D**eut. vj. **N**ō tenta
 bis dñm deū tuū. **E**t idē x̄pus
 cōtra diabolū allegauit **M**at. iij. vbi
 p̄mo vidēdū qd̄ sit deū tētare. **S**ecdo
 quot genera hoim i ill viciū incidāt.
Tertio de q̄dib⁹ deū tentatiū. **Q**uo
 ad p̄mū fm **T**ho. scda. iij. q̄. lxxxvij.
 p̄ totū deū tentat q̄ exp̄imentū sumit
 seu explorat ex intentione rōne pp̄rie
 p̄sone p̄ sua verba vel facta de dei po
 tētia. sapia. p̄terate. bonitate v̄l volūta
 te speculatiue sine sp̄ali dei insictu. si
 ne iusta nēcitate v̄l pia v̄tilitate et sine
 alijs debitz circūstātijs. vel q̄ etiā pre
 ter intentionē talia exper̄endū aliqd̄
 loquit̄ petit. v̄l facit qd̄ ad nihil aliud

